

Első vendégek

(Washington.) — Régi pesti apróhirdetési nyelven „négszoba-összkomfort”-tal rendelkezem ebben az újságban, ide-oda járkálva a szobákban: „Fővárosi Őrjárat”-ból, „Külpolitikai Tükör”-be, „Magyar Lányomok”-ból „Kinos Ügyek”-be. Még jó, hogy fogyatékos szerénységem nem tiltja a terjedelmes lakás megnagyobbítását egy ötödik szobával, amelyet különleges vendégek, rendkívüli látogatók rendelkezésére óhajtók bocsátani. Felavató ünnepségnek tekinthető, hogy az első: a legnagyobb európai-magyar és legnagyobb pesti-magyar író. Így jellemezhetem legrovidebben Márai Sándort és Krúdy Gyulát. Ehelyütt együvé tartoznak; egyszerre érkeztek.

„Krúdy „Ál-Petőfi”-jének új, külföldi magyar kiadásához Márai nagyszabású bevezető tanulmányt írt „A százéves Krúdy” címmel; az ilyen fajsúlyú ünnepi beszéd az egész mai világirodalomban ritka. Ugyanakkor a müncheni Griff-kiadónál új kiadást ért meg Márai Krúdy-regénye, „Szindbád hazamegy”, írója dedikációja szerint „K. Gy. emlékének. Kéhléknek, a kis Bródynek, a vörös-bajszú főpincérnek, az íróknak, s mind a nőknek, zokéknak, hajósoknak és úriembereknek, akik ismerték őt, s szerették, és gyászolják a világot, mely utánahalt.”

***

Márai „Szindbád”-jából a legelső mondat végén megcsap Krúdy arcpirító helyzetének hideg szele:

„Szindbád, a hajós, író és úriember — fiatalabb éveiben szeretett ez álnév mögött rejtőzködni — egy májusi reggel korán indult el Óbudáról, mert estére hatvan pengőt kellett szerezni.”

És az utolsó bekezdések, az utolsó percekéről:

„...Lapozott a füzetben, de a vaksi fénynél homályosan látott csak; s máskülönbben is elsötétedett a világ a szemei előtt. Ezért kiejtette ujjai közül a füzetet, behúnyta szemét s mellén keresztbefonta a karjait. Most már igazán utazott Szindbád; s szívét, mely néhány pillanattal elébb még vadul dobolt, különös békesség és nyugalom ejtette meg.

„Most csakugyan hazaindult a hajós. Magánosan feküdt az ágyon, gyertyaláng mellett, csukott szemekkel, s mosolygott... A Vörös Postakocsi még egyszer elindult s Szindbád hallotta a pejszín ostorhegyes nyerítését, a kocsis rézkürtjének nyers, vijjogó szavát... Hallotta a kocsi dübörgését a látta a tájakat, melyeken a vörös batár áthaladt; az élet és az álom diszleteit látta s mosolygott. Úgy érezte Szindbád, a hajós, hogy sok sikertelen és reménytelen bolyongás után végre csakugyan hazaindult utasaival a vörös postakocsi. Döcögött a májusi fényben a batár s minden benne volt és vele utazott, amitől, Szindbád az életben szenvedett s amit szeretett. Lassan hajtott a kürtőkalapos kocsis, már elhagyta a hatvani vámot s elhagyott mindent ami az élet bűvölete, kedvessége, nyájassága, értelme volt. A világ elmaradt a batár mögött és Szindbád mosolygott, mert tudta, hogy idejében kell elmenni egy világból, amelyhez nincs már igazi közünk.

„Igy mosolygott és utazott a hajós, mert végre hazament.

„A gyertya csonkig égett s utolsó lobbanásával megvilágította Szindbád arcát. Most bölcs volt a csukott szemű arc, közömbös és szigorú. Csak Keleten tudnak ilyen közömbösen és méltóságteljesen nézni az urak, mikor vége van valaminek.”

Innen-onnan pár sor az említett bevezető tanulmányból, Krúdyról, aki Márai szerint — s közülünk ki szerint nem? — „titokzatos bolygó, Jókai nyomában és MórícZ Zsigmond mellett a magyar széppróza talán legnagyobb mestere.”...

„Jókai hatott rá, de csak úgy, ahogy az óceán, vagy hold 'hat' minden elevenre: hatása elől nem lehet kitérni... mégis éppen Mikszáthon és Jókain lehet lemérni a különbözőséget, igen, a többletet, amit Krúdy életműve jelent a magyar szépprózában. Ő volt az a magyar prózaíró, aki az embert kiméretlen valóságban ábrázolta, de ugyanakkor a legsilányabb, legszimplább emberi jelenséget is mitikus fényrel vette körül — aurával, amit a keletiek egy ember igazibb tartalmának vélnek, mint minden mást, amit az anyakönyv, vagy a boncoló orvos hirdet... Mindenki megérezte, hogy kivételesen bátor ember, tud és merészel magányos lenni, minden következménnyel az, mert tudja, hogy az író számára nem az egyesülésben van az erő, hanem a magányban... és tudta, hogy az ideológiával fertőzött szépirodalom és a pornográfia között nincs érdemi különbség.”

***

A „Neue Zürcher Zeitung”-ban — ebben az utolérhetetlen mindennapi produkcióban, amelynek szerkesztő-csoportja tudományos akadémia színvonalán mozog — Márairól és Krúdy-regényéről s bővebben a haza és nyelvhanszer területén kívül élni kényszerült írók problematikájáról terjedelmes cikk jelent meg mostanában (ápr. 29). Ebből:

„Az 1900-ban született Márai Sándornak a magyar irodalomban elfoglalt előkelő helyét az is mutatja, hogy még az 1965-ben megjelent magyar irodalmi lexikonban is három teljes hasábon foglalkoztak vele, holott hazáját tiltakozásul hagyta el 1948-ben és 1957-ben amerikai állampolgár lett. Még csak az emigrációban írt műveit is megemlítették, jóllehet azal a megjegyzéssel, hogy legújabb művei szembefordulnak a 'szocialista fejlődés'-sel... Három évtizedes száműzetése ellenére sem lett 'Unperson' (eltörölt személy), pedig olvasótáborának nagyrészt elveszítette.. 'Szindbád hazamegy' című regényének kulcs-alakja Krúdy Gyula megjelenítése, a régebben kevésbé, vagy helytelenül értékelt, jelentős magyar íróé, aki 1933-ban koldusszegénységben halt meg. Azóta egyre növekedett műveinek méltánylása és tavalyi 100-ik születésnapját hazájában éppúgy, mint az emigráns-irodalomban rendkívül melegen ünnepelték. Erre az évfordulóra tervezték Márai szép, nosztalgikus regényének németnyelvű kiadását... Ennek utószavában írta Márai többek közt a következőket: 'Számomra, magyar író számára, Szindbád életrekeltésénél sürgősebb, hogy a külföldi olvasó figyelmét arra a 'másik Magyarország'-ra hívjam föl, amely a nagy történelmi és társadalmi átalakulások következtében már csak a magyar irodalom mélyvizeiben létezik... Nagy hatalmak, németek és szlávok közt él ezer éve egy nép olyan magányosságban, mint beduin törzs a sivatagban. Nyelvét nem érti senki, eredendő sajátságai a nagyvilág előtt inkább exotikus, semmint szerves közösség kapcsolata a környező civilizációhoz. És mindent, ami ide tartozik, az egyedüllet homoktengere fog körül. Szindbád erről a Magyarországról írt. Ez az ország az elmúlt három évtized alatt mibenlétének súlyos válságait szenvedte át. Ezért hasznos talán az, ha olykor idegen nyelven hirt adunk arról a 'másik Magyarország'-ról...'

***

Nem hinném, hogy őrzendő titkot árulok el, ha egy levélből is idézek, amelyet a napokban kaptam Máraitól. A levél magánügy, de a hír, amelyet — noha még csak föltételezen — közöl benne, személye jelentőségénél és irodalmi rangjánál fogva közügy.

„...Gondolunk arra, hogy ősszel Dél-Kalifornia telepedünk át. Az elmúlt télen öt hónapot töltötünk San Diegóban és a hurátságos, udvarias város jó emléket hagyott. Lesz-e hozzá erőnk, más kérdés.”

Családomnak a San Diego paradicsomban is van otthona; várok és remélek, hátha eljön oda ez a mai egyik vendégem, akit Szindbád szomorkásan mosolygó, bűvös fénytől övezett árny-alakja kísér.